

Järpe

Förekommer sparsamt över i stort sett hela Sverige där det finns större barrskogsområden, men blir sällsynt längst i söder. Accepterar utan problem även yngre skogar, så länge de uppfyller behovet av skydd (tät granskog) och föda (knoppar och hängen av al och björk).

Rödlistestatus 2015: Livskraftig (LC)

Populationsutveckling:

1980–2012: stabil

2001–2012: stabil

Fågeldirektivet: Bilaga 1

Häckningsperiod: 1 april – 31 augusti

Ekologiska krav

Förekommer i tät barrskog (särskilt granskog) med inblandning av lövträd som al, björk och asp, vilket ofta är i anslutning till bäckar, myrkanter och liknande. Skogen behöver inte vara gammal, men måste ha väl utvecklad, flerskiktad struktur med bärris och framför allt yngre eller undertryckta, täta granar i ett lägre skikt. I ett studieområde i Svealand var det skogar 20–69 år respektive över 90 år som järparna föredrog. Oftast är skogarna ogallrade.

Andelen lövträd bör överstiga 10% för att det ska accepteras. Särskilt viktig är alen vars knoppar och hängen är viktig föda vintertid tillsammans med granknopp. Hög fuktighet och förekomst av surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Ofta utnyttjar järpen albårder utmed bäckar och åar inne i den skyddande granskogen. Särskilt under ungerperioden väljer de ofta platser med rikt fåltskikt, där det är gott om insekter.

Arten är mycket stationär inom sitt revir och när ett par etablerat sig i ett revir stannar de så länge miljön är intakt. Den kräver lämpliga skogsbestånd om sammanlagt minst 25 hektar. Den undviker öppen mark och förflyttar sig sällan över större öppna myrar eller åkermark, och är därför känslig för fragmentering. I brutna skogslandskap (omväxlande med åkermark eller annan öppen mark) behöver det finnas minst 20 % lämpliga miljöer på landskapsnivå och områdena med lämplig areal behöver vara 20–40 hektar (artens hemområde).

Hänsyn vid skogsbruksåtgärder

Avverkning av större delar av reviret kan innebära att det överges, särskilt om lövrika områden försvinner och/eller förlorar skyddande, tät granskog. Även gallringar är ofta starkt negativa. Bedömningen av vilken hänsyn som krävs kan bli olika beroende på artens regionala och lokala status, och på karaktären av skogsmarken på bestånds- och landskapsnivå.

- Undvik avverkning eller andra skogliga åtgärder (inklusive plantering, markberedning, röjning) under perioden 1 april – 31 augusti inom revir med järpe.

Foto: BS

Bruno Sundin

SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning

- Kalavverkning av större delar av reviret innebär att det överges. I dessa fall kan trakthyggesbruk inte tillåtas. Områdesskydd eller frivillig avsättning kan då vara ett alternativ. (Detta gäller framförallt västra och södra delarna av Götaland). Hyggesfritt skogsbruk med förstärkt hänsyn kan möjligen också vara ett alternativ.
- Uppmärksamma artens landskapskrav och tröskelnivåer Hänsynen bör utformas så att dessa tröskelnivåer inte underskrids. (Se ekologiska krav)
- Lämna 30-40 meters kantzoner¹ med gran och lövträd mot bäckar, sumpskogar, sjöar och myrar. Enstaka större granar kan tas ut men spara yngre gran och alla lövträd.
- Undvik all underröjning inför slutavverkning.
- Lämna hänsynsträd (särskilt gran och al) spridda över området vid gallring och föryngringsavverkning. I annat fall lämna hänsynsytor med gran, al och björk mot uppvuxen skog.
- Spara lövträd (särskilt al och björk) och buskar vid avverkning, röjning och markberedning, särskilt mot uppvuxen skog.

Skogsvårdslagen säger

- Ta inte bort äldre lövträd i barrskog m.m., spara biologiskt värdefulla träd, hassel, lind, lönn, ask och alm, eller bärande träd (SKVFS 7:8).
- Avverkning eller skogsvårdsåtgärder får inte ske på skogliga impediment >0,1 hektar (SVL 13a §).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, kärr och småvatten, områden vid källor eller källpåverkad mark, strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, klyftor samt äldre hållmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved, örtrika bestånd på kalkrika marker, äldre hassellundar, brynmiljöer, äldre skogsbeten samt igenvuxna hagmarker eller lövängar (SKSFS 7:17).
- Lämna funktionella kantzoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar, m.m. (SKSFS 7:21).
- Lämna en kantzon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).
- Inslag av växtplatsens naturligt förekommande trädslag ska behållas vid skogsbruksåtgärder. Behåll inslag av gran även när tall planteras efter föryngringsavverkning av tidigare grandominerad mark (SKSFS 7:7).
- Anpassa hyggena efter terrängen, sträva efter att göra mindre hyggen (SKSFS 7:10).
- Markbered inte i kantzoner mot sjöar, vattendrag eller våtmarker (SKSFS 7:29).

Indikator på skyddsvärd skog

Arten indikerar förekomst av tät och fuktig blandskog med hög lövträdsandel (10-20%) , men är inte alltid en indikatorart för skogliga värdekärnor eller utvecklingsmark eftersom den även förekommer i medelålders skogar utan höga andra naturvärden.

---

¹ <https://www.yumpu.com/sv/document/view/20276115/pdf-50-mb-skogsbruket/25>

SOF-Birdlife förslag till Artvis vägledning

Regional tillämpning

Förekomsten är betydligt glesare i Götaland än från Svealand och norrut, särskilt i utkanten av utbredningsområdet. Större hänsyn är därför motiverat i Götaland, särskilt i Västra Götalands län utom Dalsland, Jönköpings län samt Kalmar län.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Gör naturvårdsavsättningar i äldre gran- eller lövdominerande bestånd, gärna mot myrar, fuktstråk eller bäckar. Skapa eller bibehåll grantätningar intill lövskog.
- Var rädd och löv som kommer upp t.ex. vid vändplaner, i kanten av skogsbilvägar, övergivna odlingar och liknande.
- Återställ dikade sumpskogar genom att täppa igen diken.

Lästips

Artfakta för järpe. ArtDatabankens webbplats, <http://artfakta.artdatabanken.se/102612>

Skogsstyrelsen 1995. Järpen – en doldis i sump- och blandskog. Författare Johan Åberg. Skogsstyrelsens Förlag. Jönköping.

Järpen och skogsbruket. Tidningen Skogsbruket s. 24-25 2:2005 (februari)
<https://www.yumpu.com/sv/document/view/20276115/pdf-50-mb-skogsbruket/25>